

Heves

Heves vármegye hazánk tisztán-
innyi részének egyik vármegyéje
volt, mely a Tisza jobb (s kis rész-
ben egészen 1950-ig a bal) part-
ján helyezkedett el. Területe ki-
sebb módosulásokkal a mai
Heves megyének felel meg.
Határai északon a történeti
Nógrád és Borsod, keleten Bor-
sod és Hajdú délen Jász-Nagy-
kun-Szolnok, délnyugat felől Pest-
Pilis-Solt vármegyék. Területe
1891-es adat szerint 3878,35 km² volt.

Északi része hegyvidék, amely dél felé fo-
kozatosan megy át az Alföld sík vidékébe. A
vármegye déli része a Zagyva és a Tarna által
feltöltött tökéletes síkság. Fő hegysége a
Zagyva és a Tarna völgye között elhelyezke-
dő Mátra. Az Eger-patak völgyén túl emel-
kedő Bükk zömében már Borsod vármegye
területére esik. Folyóvizei közül jelentőse-
bek a vármegye nyugati határát képező Zagy-
va, illetve a Tarna, amely Gömör vármegyé-
ben ered, a Mátra és a Bükk közötti
dombvidéken végigfolyva összegyűjti a Mát-
rából lefutó kisebb patakokat (Tarnóca, Bene-
patak, Gyöngyös, Agó-ér, Kígyós patak). A
vármegye keleti részén az Eger és a Laskó
patakok folynak. Heves vármegyének neve-
zetesebb állóvizei nincsenek, annál jelentő-
sebb ásványokban gazdag forrásvizei, úgy-
mint a parádi vas-timsós forrás, vasas és kénes
savanyúvíz (*csevice*), a gyöngyösi vasgálicos
timsós víz és az egeri hévizek. Ásványkincsei
közül a Mátrában előforduló színesérc-kész-
letek említhetők meg, melyek közül legje-
lentősebbek Recsk és Gyöngyösorosi ha-
tárában található rézérctelepek. Szarvaskő
mellett a *wehrlit* nevű vasérc fordul elő, ezen-
kívül főleg az építőanyag-ipar alapjául szol-
gáló kőzetek.

Lakóinak száma 1891-ben 233 785
fő, a népsűrűség 6,3 fő/km² volt.
Nemzetiségi összetételét nézve a
legmagyarabb vármegyék közé
tartozott: 96,6% magyar, 0,7%
német, 0,5% szlovák.

A lakosság fő foglalkozása az
őstermelés. A földművelés és az
állattenyésztés a vármegye alföl-
di részein a lakosság kizárólagos
kereseti forrása volt. Legjelentő-
sebb mezőgazdasági termékei a do-
hánytermesztésről, Heves, Csány és Hat-
van vidéke pedig a dinnyetermesztéséről
szerzett országos hírnevet. A szőlőművelés a
filoxéra pusztítása következtében csökkent, de
Eger és környéke mind a mai napig az egyik
leghíresebb történelmi borvidékünk.

Az ipar kevésbé jelentős. Nagyobb ipar-
telepek az 1890-es években: 1 bútorgyár
(Eger), 1 cukorgyár (Hatvan), 6 *búzakém-
nyítő gyár* (Eger 1, Gyöngyös 5), 1 mezőgaz-
dasági szeszgyár (Nádújfalu), 3 nagyobb és
több mint 40 kisebb gőzmalom. Az üzleti
élet élénkítésére szolgált 3 bank s 6 takaré-
pénztár, továbbá a Heves vármegyei gazda-
sági önszegélyező hitelszövetkezet.

Közlekedésének főere a MÁV budapest-
kassai fővonala, amely a vármegyét hosszá-
ban szeli át, valamint az ebből kiinduló
szárnyvonalak: a vámosgyörk-gyöngyösi,
füzesabony-egri és a füzesabony-debreceni.
Ezenkívül még megemlíthető a Mátra-vasút
és a vármegye nyugati részét érintő
Budapest-Ruttka vonal. Hajózás csak a Ti-
szán folyt.

Közlekedésének főere a MÁV budapest-
kassai fővonala, amely a vármegyét hosszá-
ban szeli át, valamint az ebből kiinduló
szárnyvonalak: a vámosgyörk-gyöngyösi,
füzesabony-egri és a füzesabony-debreceni.
Ezenkívül még megemlíthető a Mátra-vasút
és a vármegye nyugati részét érintő
Budapest-Ruttka vonal. Hajózás csak a Ti-
szán folyt.

Heves vármegye története

A honfoglalás előtt, mint a Kárpát-medence
jelentős részében itt is avarok éltek. Az
avarok emlékei az ún. csörsz-árkok, melyek

török hódoltságtól mentes várban folytak a Szolnokkal egyesült vármegye közgyűlései, amikor is visszaköltözhetett Egerbe.

A hódoltság utáni visszatelepedés nehéz munkáját zavarta a felülkerekedett bécsi politika, mely az országot a töröktől visszafoglalt osztrák területként akarta bekebelezni. A Habsburg-uralkodóház elnyomó politikája érzékenyen érintette a hevesi nemességet, akik Telekessy István egri püspökkel és főispánnal az élen még 1703-ban csatlakoztak a Rákóczi-szabadságharchoz. Telekessy egészen 1710 októberéig Rákóczi híve volt, mikor is meghódolt Pálffy generális királyi hada előtt. A püspöki székben Telekessy utódai közül Barkóczy Ferenc és Eszterházy Károly említhetők meg. Az 1770-80-as években Eszterházy építtette az egri líceumot, amelyből terveivel ellentétben sohasem lett egyetem, de ma a róla elnevezett tanárképző főiskolának ad otthont.

Az 1830-as, 40-es években Heves haladó szellemű nemessége a reformtörekvések támogatójává vált, szembekerülve az aulikus törekvésű Pyrker érsekkel. Az ellentét több esetben véres közgyűlési összeütközéseket idézett elő.

Nem véletlen tehát, hogy a megyei nemesség többsége örömmel fogadta az 1848-as eseményeket. 1848 áprilisában a megyében is megkezdődött a király által szentesített törvények végrehajtása. Kiepillőben volt a polgári közigazgatás, elfogadták a jobbágyfelszabadítást. 1848 nyarán itt is létrejött a Nemzetőrség. 1849 februárjától a megye területe jelentős szerepet játszott a szabadságharc védelmi harcaiban. 1849. február 26-27-én Kápolna mellett történt a magyar honvédsereg súlyos veresége. 1849. március 30-án Egerben zajlott le a tavaszi hadjárat utolsó előkészítő ülése, melyen Kossuth is

részt vett. Április 2-án Hatvannál a magyar honvédség győzelmet aratott a császári csapatok fölött.

A szabadságharc bukása után is jelentős volt a megyei ellenállás (pl. szabadcsapatok szervezése a Mátrában). Az ellenállás az 1850-es évek végén az itáliai események hatására felerősödött, de eredményt nem tudott elérni.

Az 1860-61-es év rövid alkotmányossága alatt a vármegye a Határozati Párthoz csatlakozott.

A függetlenségre törekvő szellem az 1867-es kiegyezés után sem nyugodott. A kiegyezési törvény meghozatala után, mint az ország függetlenségét sértő törvény ellen tiltakozó határozatot hozott a vármegye, aminek az lett a következménye, hogy a központi hatalom királyi biztos kiküldésével egy évre fel függesztette a megyei közigazgatást.

A dualizmus idején megindult a polgári fejlődés, fejlődésnek indult az ipar, a vármegyét bekapcsolták a vasúti közlekedésbe (lásd korábban). Egy fontos közigazgatási eseményt lehet még a korszakból megemlíteni: az 1876. évi 33. tc. Heves területéről leválasztotta a korábbi Külső-Szolnok vármegyét, amelyből létrejött az önálló Jász-Nagykun-Szolnok megye.

Az első és a második világháború idején különösen fontos események a vármegye területén nem történtek.

Az 1950-es közigazgatási reform közvetlenül érintette a megye területét. Ekkor csatolták el a tisztántúli területeket (tiszaüzemi járás) Szolnok megyéhez, és a pásztoói járást Nógrád megyéhez. Nógrád és Borsod megyéktől pedig néhány falut Heveshez csatoltak. Így alakult ki a mai Heves megye, melynek további története már meghaladja e szerény ismertetés tárgykörét.

Molnár Zsolt